

SURİYELİLERİN TOPLUMSAL, KÜLTÜREL VE EKONOMİK ENTEGRASYONU

Hamza ATEŞ¹
Mücahit BEKTAŞ²

Öz

Arap Baharının Suriye’de de etkisini göstermesinden çok kısa bir süre sonrasında Türkiye’ye gruplar halinde mülteciler gelmiştir. Hükümet ‘açık kapı’ politikası çerçevesinde can güvenliklerinin tehlike olduğu bu insanları, sayısına bakmadan kabul etmiş ve gerekli insani yardımları yerine getirmiştir. Ancak Birleşmiş Milletler’in Cenevre Sözleşmesi’nde Türkiye’nin coğrafi şerh koşması nedeniyle (mülteci tanımlamasına uymalarına karşın) Suriyeliler mülteci olarak kabul edilmemiş, iç hukukun sağladığı ‘sığınmacı’ statüsü verilmiştir. Her ne kadar vatandaşlık hariç mültecilik statüsünün verdiği diğer tüm imkânlar verilse de hem bunların aşamalı olarak verilmesi hem de vatandaşlığın beş sene geçmesine rağmen hâlâ verilmemiş olması, Suriyelilerin toplumsal entegrasyonunu geciktirmektedir. Genç ve üretken nüfusa olan ihtiyaç ve Suriyelilerin potansiyeliyle birlikte düşünüldüğünde, gerekli düzenlemelerin yapılmaması durumunda büyük bir fırsat kaçırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mülteci, Sığınmacı, Türkiye, Suriye, Entegrasyon.

1 Prof. Dr. İstanbul Medeniyet Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi,
e-mail: ates.hamza@gmail.com

2 Arş. Gör. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi,
email: mucahit.bektas@erdogan.edu.tr

Social, Cultural and Economic Integration of The Syrians

Abstract

Shortly after the Arab Spring had shown its influence in Syria, refugees came to Turkey in groups. The government has accepted these people without regard to the number of people whose life security is in danger in the context of the 'open door' policy, and has fulfilled the necessary humanitarian aid. However, because of the geographical commentary of Turkey in the United Nations Geneva Convention, the Syrians were given the status of 'asylum seeker', which was not recognized as a refugee but provided by domestic law. Although all other means of giving the refugee status except citizenship are given, it is delayed and the social integration of the Syrians is delayed because they have been given gradually and the citizenship has not been granted even after five years. Considering the need for a young and productive population and the potential of the Syrians, a great opportunity will be missed if necessary arrangements are not made.

Keywords: Refugee, Asylum Seeker, Turkey, Syria, Integration.

Giriş

Göç, insanlığın başlangıcından beri var olan ve tarihin en önemli sosyal olgularından birisidir. Tarih boyunca bireysel göçler kadar kavimlerin de göç ettiğine şahit olmaktayız. Örneğin, Avrupa kıtasının sosyal ve siyasi yapısı, büyük ölçüde birinci ve ikinci kavimler göçü ile şekillenmiştir. Ancak, bilimsel alanda göçün incelenmesinin sanayileşmeyle birlikte kırdan kente yapılan büyük nüfus hareketleriyle başladığını görmekteyiz. Dışsal etkilerin bir sonucu olarak bireylerin iradeleriyle gerçekleşen bu nüfus hareketliliğine daha sonra savaş, kıtlık veya yasal zorunluluklarla yeni bir göç türü daha eklenmiştir. Zorunlu olarak gerçekleşen bu göç, ağırlıklı olarak Afrika, Ortadoğu ve Asya bölgelerini kapsamaktadır.

Günümüzde ise göçün şekli değişmiş, ülkelerindeki siyasi ve diğer zorunlu sebeplerle kitlesel ya da bireysel göç edenlerin yanın daha iyi şartlarda yaşamak için Batılı ülkelere yapılan göçler de eklenmiştir. Bu duruma özellikle son milenyumda emekli göçü, iklime bağlı göç ve yaşam

biçimi göçü gibi daha önce görülmemiş yeni göç biçimleri de eklenmiştir. Kısacası güncel göç literatüründe nitelikli/kalifiye işgücü göçü, hizmete ve üretime yönelik işgücü göçü, eğitim amaçlı göç, emeklilik göçü, alternatif hayat biçimleri göçü, yasadışı göç, mülteci ve sığınmacılar temel göç hareketlerini oluşturmaktadır.

1990'larda Sovyetlerin çökmesiyle yeni devletlerin ortaya çıkması ve Ortadoğu'daki çatışma ortamı başta olmak üzere, daha önceden göç veren ülke olan Türkiye, göç alan ve geçiş güzergâhı olarak kullanılan bir ülke olmuştur. Bu durumun, elbette konjonktürel gelişmelerin ve ekonomik büyümenin de etkisiyle gerçekleştiği bir gerçektir. Ancak asıl tetikleyicisi ne olursa olsun küreselleşmeyle ve teknolojinin ilerlemesiyle ulaşım ve iletişimin kolaylaşmasıyla/hızlanmasıyla dünyada göç hareketliliği oldukça hareketli bir hale gelmiştir.

Yaşanan bu dönüşüm bir takım problemleri de beraberinde getirmiştir. Göçmenlerin hedef ülkeleri ve toplumları, yeni gelenleri/yabancıları kabullenememektedirler. Entegrasyonun sağlanamadığı durumlarda ise dışlama ya da ötekileştirme olgusuyla birlikte ciddi sorunların ortaya çıktığı görülmektedir. Bu durumun önüne geçilebilmesi için ise sürekli göç alan ülkelerde, yeni gelenlerin topluma entegre olmalarına yönelik çeşitli imkânlar sunulmakta, hızlıca emek piyasalarına erişimleri mümkün kılınmaktadır.

Gelişmiş dünya ülkelerinin aksine, gelişmekte olan Türkiye'de göçmen entegrasyonu devletçe desteklenmemektedir. Hükümetler hâlâ ülkeyi göçmen veren ya da transit ülke konumunda görmekte ve çeşitli güvenlik ve ekonomik kaygılarla öyle görmeye de devam etmektedir. Türkiye taraf olduğu, Birleşmiş Milletler'in mültecilerle ilgili Cenevre Sözleşmesine, "coğrafi sınırlama" şerhi koymuş ve sadece Avrupa'dan gelenlere mülteci statüsü vermiş ve vermektedir.

Türkiye, ülkeye sığınan ve resmi olmayan rakamlara göre şuan üç milyona yaklaşan Suriyeli mülteci sorununa geçici bir durum olarak bakmaktadır. Misafir, kardeş ve muhacir gibi isimlerle adlandırılan Suriyelilerin, Suriye iç savaşı ve alt yapının yok olması nedenleriyle uzun bir süre daha ülkelerine gidemeyecek olması artık kesin bir olgudur. Türkiye'nin ekonomik imkânları itibari ile Suriye'den daha iyi durumda olması da bu olgunun varlığını kuvvetlendirmektedir.

Türkiye'deki Suriyelilerin çok az bir kısmı kamplarda, geriye kalan büyük bir bölümü ise kamp dışında, batı kentleri ve büyükşehirler başta, neredeyse tüm ülkeye yayılmış şekilde yaşamaktadırlar. Kampta bulunan Suriyelilerin birçok ihtiyacı karşılanırken kamp dışında yaşayanların belli temel ihtiyaçları karşılanmakla birlikte diğer tüm ihtiyaçları karşılanamamaktadır. Dolayısıyla toplumla iç içe yaşayan Suriyelilerin sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik etkileşimi, toplumsal kabul ve uyum çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Suriyelilerin artık misafir olarak değil, uzun yıllar Türkiye'de kalacakları kabul edilmeli ve resmi politikalar oluşturulmalıdır. Bu doğrultuda sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik entegrasyonu sağlayacak araçların hızla kullanılması gerekmektedir. Aksi halde suça itilen ve ötekileştirilen Suriyelilerin hem kentsel hem siyasal hem de sosyal alanlarda ciddi ve yıkıcı problemlere neden olacağı unutulmamalıdır.

Bu çalışma, işte bu konuları bütüncül bir bakışla ele alarak, Türkiye'ye sığınmış ve sayısı üç milyonu bulan Suriyeli sığınmacıların Türk toplumuna iş, eğitim, sosyal hayata uyum ve sağlık sisteminden yararlanma gibi alanlarda entegrasyonunun nasıl olabileceğini tartışmaktadır.

Göç, Göçmen ve Mülteci Kavramları Üzerine

Göç ile ilgili akademik yazında ilk sayılabilecek çalışmaların iç göçler sonrası demografik değişimlere vurgu yapılması sonucunda ortaya çıktığı söylenebilir. Doğal olarak, nüfus değişimleri ve bu değişimlerin neden olduğu sorunlar üzerine yoğunlaşan istatistiği çalışmaların ağırlıkta olduğunu söyleyebiliriz. Literatürde bu alanda yazılan ilk çalışmanın Ravenstein'in (1885) "The Laws of Migration" makalesi olduğu sıkça ifade edilmektedir.

Ravenstein'a göre İngiltere'deki sanayileşme ve bunun sonucunda ortaya çıkan iç göçler, Londra ve çevresindeki diğer şehirlerde hızlı nüfus artışına ve kentleşmeye neden olmuştur. Gerçekleşen artışın doğumlarla ortaya çıkan doğal nüfus artışı olmadığını vurgulayan Ravenstein, hükümetlerin nüfus artışlarının neden olduğu kentleşme ve altyapı gibi sorunlara çözüm üretmeleri konusunda önerilerde bulunmakta ve bir göç yasasının veya düzenlemesinin elzem olduğunu ifade etmektedir (Ravenstein 1885).

İç göçlerin neden olduğu sonuçlar üzerine yürütülen bu çalışmaya

daha sonra dış göçler ve diğer ülkelerdeki nüfus hareketlilikleri de eklenmiştir. Yine Ravenstein'in (1889) aynı adı taşıyan makalesinde yer alan ülke incelemeleri, nüfus hareketliliğine uluslararası bir perspektif kazandırmaktadır. Almanya, Fransa ve Balkan yarımadası gibi belli coğrafyalardaki demografik hareketlilik üzerine yapılan çalışma(Ravenstein 1889) günümüz göç çalışmalarının kökenini oluşturduğunu söylemek yanlış olmaz.

Bu çalışmaların(Ravenstein 1885;1889) sayesinde akademik alan göç olgusu üzerine yoğunlaşmış, benzer yönde birçok çalışma yapılmıştır. Göç üzerine çalışmalarıyla tanınan Michael J. Greenwood bu durumun en tipik örneğini oluşturmaktadır. Yaklaşık bir asır sonra kaleme alınan makalelerinde ABD'de yaşanan göçlerin nedenleri ve sonuçları üzerine yoğunlaşmış, Ravenstein'in sonuçlarına benzer bir şekilde başta kentsel olmak üzere pek çok değişimin gerçekleştiğini vurgulamıştır(Greenwood 1975; 1985).

Her ne kadar Ravenstein'in ve sonrasında gerçekleşen diğer araştırmaların göç konusunu ele alış yöntemi, iş gücünün sanayi merkezlerine yönelmesi şeklinde gerçekleşse de, göçü çeşitli özelliklerine göre sınıflandırması ve buna göre tanımlamalar yapması, somut bir kanun veya yasal düzenleme önermemesine karşın akademi için oldukça önemli bir ilerleme olarak kabul edilebilir(Lee 1966: s.48). Bu bağlamda Ravenstein'in da ilgili çalışmalarında belirttiği gibi göçün en geniş anlamda kalıcı veya uzun süreli bir yer değişimi şeklinde tanımlanması değil, *belirli bir başlangıç-varış noktası arasında değişen oranlarda karşılaşılan engelleri kapsayan bir yer değişimi* şeklinde tanımlanması daha doğru olacaktır(Lee 1966: s.49).

Akademik yazının göç olgusu üzerine yoğunlaşmasının sanayileşme ve onun sonuçları şeklinde geliştiğini verdiğimiz önceki paragrafların ardından, günümüz tartışmalarına geçebiliriz. Zira daha önceki tartışmaların, iş gücü göçünün kentsel ve ekonomik nedenleri üzerine yoğunlaştığını, tüm literatürün olmasa da öncü akademisyenlerin çalışmaları üzerinden verilmişti. Ancak örneklemin "iş gücü" olmasına rağmen yapılan tanımın geniş kapsamlı olduğunu da belirtmeliyiz.

Zolberg'in (1989) eski ve yeni "göç" teorileri üzerine kaleme aldığı "The Next Waves: Migration Theory for a Changing World" makalesi ile Portes'in (1997) "Immigration Theory for a New Century: Some Problems

and Opportunities” makalesi ve geçmişten günümüze yaşanan genel anlamda göçlerin ve göç sistemlerinin yer aldığı Hoerder’ın (2016) “From Immigration to Migration Systems: New Concepts in Migration History” makalesi geniş kapsamlı göçlerin anlatmak isteğimiz farklarının ve dönüşümlerinin iyi bir özeti şeklindedir. Ayrıca yukarıdaki makalelerin ele aldığı konuları kapsayan Türkçe makaleler de mevcuttur (Çağlayan 2006; Massey 2016; Massey et al. 2014). Bundan sonraki paragraflar ise bu ayrım ve dönüşüm üzerinden değil, göçün konumuzla ilgili daha dar kapsamlı tanımlaması üzerinden devam edecektir.

Uluslararası göç teorilerinde; daimi yerleşimciler, geçici işçiler, sığınmacılar (mülteciler) ve yasadışı yabancılar şeklinde dört gruba ayrılan (Rystad 1992: s.1170; Yıldız 2014: s.386; Güllüoğınar 2012:s.56) göçmenlerden sığınmacılar (mülteciler), bildirimizin konusu olan Suriyeli göçmenleri içine alan bir kavramsallaştırmadır. Yukarıda da ifade edildiği gibi “göç” konusunu ele alan literatürün daimi yerleşimcilere ve geçici işçilere yoğunlaştığını görmekteyiz. İki kavramın ağırlığı oluşturması Rystad’ın da belirttiği gibi Amerika ve İngiltere başta olmak üzere batılı ülkelerin kendi iç sorunlarına çözüm aramak adına, göçü akademik gündeme taşımalarından kaynaklanmaktadır (Rystad 1992).

Genel hatları ile siyasi (devlet siyaseti) sebeplerle göç edenler olarak tanımlanan sığınmacıların tanınması ve/veya siyasi bir olgu olarak ortaya çıkması İkinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında gerçekleşmiştir. Etnik, dini, kültürel ve/veya politik görüş gibi nedenlerle buldukları yaşadıkları coğrafyadan güvende olacakları başka bir coğrafyaya gerçekleşen bu “zorunlu” göçün ağırlıklı olarak Afrika, Ortadoğu ve Asya bölgelerinde olduğunu söyleyebiliriz. Kısacası Üçüncü Dünya Ülkelerinden Birinci Dünya Ülkelerine ekonomik kaygıların dışında veya yanında siyasi nedenlerle zorunlu olarak göçlerin yaşandığını görmekteyiz (Hein 1993: ss.44-45; Rystad 1992: s.1189).

Kavramsal odak noktamızın sığınmacılar (mülteciler) olduğunu söyledikten sonra coğrafi odak noktamız olan Ortadoğu’ya yoğunlaşabiliriz. Bu bölgede gerçekleşen zorunlu siyasi göçler yani mültecilerin gerçekleştirdiği göçler, Birinci Dünya Savaşı öncesi ve sonrasında etnik ve dini göçlerle başlayıp İsrail’in kurulmasıyla daha da hareketlenmiştir. Dini, mezhepsel ve etnik farklılıkların başlıca etken olduğu bu göçlerin ülkeler arası boyutunun yanında bölgeler arası bir boyutu da vardır. 2000’lerin öncesinde dahi Ortadoğu’dan, gerek resmi

gerekse gayri resmî yollarla Türkiye üzerinde Avrupa'ya çok sayıda mültecinin geçtiği bilinmektedir(Kurtuluş 2000: s.12-16).

Göç, göçmen ve mülteci kavramlarının verilmesinin ardından Ortadoğu üzerinden kısa bir giriş yapılarak bildirimizin hem kavramsal hem de tarihsel-coğrafi zemini verilmeye çalışılmıştır. Bölgedeki tüm göç olayları ve istatistikleri genel çerçeveden uzaklaşılması ve yakın tarihte gerçekleşen olaylar ve mülteci göçleri ise ilerleyen başlıklarda, Arap Baharı sonrasında çıkan Suriye Savaşı'nın ve Suriyeli sığınmacıların (mülteciler) ele alınacak olması dolayısıyla kapsam dışında bırakılmıştır.

Arap Baharı ve Suriye Savaşı

Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da Arap Baharı olarak bilinen protestoların, 18 Aralık 2010 tarihinde Tunus'ta Muhammed Buazizi adındaki işsiz-üniversite mezunu bir gencin kendini yakmasıyla başlayıp bölgeye yayılmıştır. Buazizi'nin üniversite mezunu olmasına rağmen işsiz olması, pazarda açtığı tezgâhın güvenlik güçlerince kaldırılması ve uğradığı kötü muamele karşısında bir muhatap bulamaması gibi nedenlerle gerçekleştirdiği bu eylem kısa sürede halkın kitlesel olarak ayaklanmasıyla sonuçlanmıştır(İHH 2014).

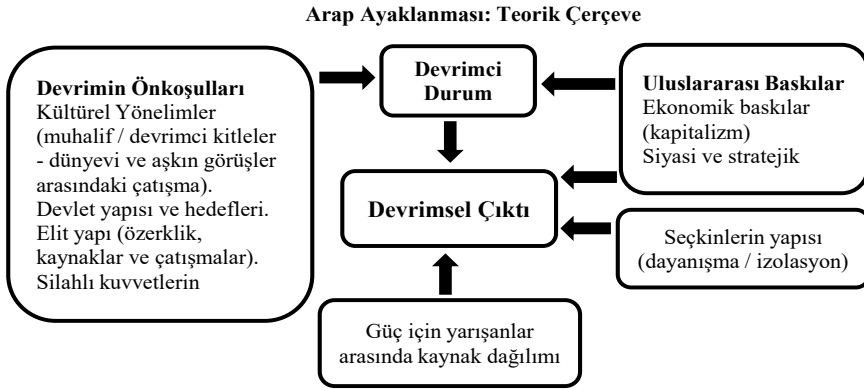
18 Aralıkta gerçekleşen bu olay ve olayın nedenleriyle bu denli büyük bir olguyu açıklamak elbette ki mümkün değildir. Yaşanan bu talihsiz durum yalnızca bir kıvılcım niteliğindedir. Zeynel Abidin Bin Ali'nin yaklaşık 23 yıllık iktidarı boyunca bu tür hoşnutsuzlukların olduğu bilinmektedir. Bin Ali, oluşturmuş olduğu iç ve dış dengelerle bu durumun geniş halk kitlelerine yayılmasını engelleyebilmiştir. Hatta bu dönemin geçmiş dönemlere göre ekonomik ve özgürlükler alanında nispeten iyiye doğru gittiğini söyleyebiliriz. Ancak iç ve dış dengelerin bozulmasıyla durağan seyreden toplumsal hareketlilik, Bin Ali'nin yurtdışına çıkması ve iktidarın devrilmesiyle sonuçlanmıştır (Tanrıverdi 2011: s.29).

Daha öncesinde benzer, hatta daha kötü sosyo-ekonomik duruma karşın, başarıyla sonuçlanan girişimlerin olmaması güncel siyasi, sosyal ve teknolojik ilerlemelerin nedenlerine bağlanabilir. Bu anlamda Tunus olayları başlamadan yaklaşık beş yıl önce Albrecht Hofheinz'in (2008) kaleme aldığı ve Türkçe'ye çevrilen "Arap Dünyasında İnternet: Siyasi Liberalleşme İçin Oyun Alanı" adlı makalesi gelişen sivil toplumu açıklamakta oldukça önemlidir. İfade özgürlüğünün sınırlı olduğu bu

coğrafyada, siyasi ve sosyal konular başta olmak üzere birçok farklı bir fikir tartışılmaya başlanmış ve gençler, orta ve üst gelir gruplarının ağırlıkta olduğu toplum tabanına yayılmıştır(Hofheinz 2008).

İnternet'in ve diğer küresel etkenlerin sonucunda ortaya çıkan siyasi ve toplumsal dönüşüm tüm bölgeye yayılmışsa da benzer sonuçların alındığını söylemek doğru olmaz. Tartışmalı olsa da iktidar değişimiyle sonuçlanan Tunus örneğinin yanında diğer ülkelerde ayaklanmalar homojen olmayan sonuçlar doğurmamıştır. Hatta konumuz olan Suriye gibi ülkelerde "baharın" kışa döndüğü görülmektedir. Kısacası olaylar Tunus'ta iktidar değişimiyle neticelenirken Suriye'de bir iç savaş yol açmıştır. Bu durum kimi yazarlarca Tunus ve benzeri ülkelerde otoriter rejimlerin nispeten daha yumuşak olduğu ve "liberalleşmiş otokrasi" veya "özgür olmayan demokrasi" kavramlarıyla açıklanmaya çalışılmıştır (Joffé 2011: s.508,512-513).

Şekil 1: Arap Ayaklanması: Teorik Çerçeve

Kaynak: Mustafa, D.S., 2011. Arab Spring Uprisings: Revolutionary Patterns and Theoretical Explanations Arap. Akademik İncelemeler Dergisi, 6(2), s.47'deki tablonun yeniden düzenlenmiş hali.

Bölgedeki hareketliliklerin henüz sonuçlanmaması veya sonuçlarının tam olarak oturmaması dolayısıyla temkinli olunması gerekmele beraber, bu açıklamaların olayları anlamlandırmada faydalı olduğu inkâr edilmez. Yukarıda verilen Arap Baharı veya diğer bir deyişle ayaklanması ile ilgili şekilde de anlatılan belli başlı bileşenlerin dönüşüme olan etkisini göstermektedir. Yine tabloda görüldüğü üzere birden çok aktörün yer aldığı bu süreci, yalnız iç nedenlere bağlamak bütünü gözden kaçırmaya anlamına gelmektedir (Mustafa 2011)

Genel çerçeve verildikten sonra Suriye konusuna yoğunlaşabiliriz. Suriye'nin Arap Baharından etkilendiğini daha önceki paragraflarda belirtmiştik. Ayaklanmanın başladığı diğer ülkelere nispeten devletin yani sivil/askeri bürokrasinin ve iktidarın daha otoriter olduğu ülke hem bu özelliği hem de etnik çeşitliliği dolayısıyla, ilk zamanlardan günümüze dönüşümün hiç de kolay olmayacağı, bir iç savaşın muhtemel olacağını sinyallerini vermekteydi (Oğuzlu 2011: s.13). Özellikle etnik ve dini temelleri farklılıkların Suriye iç savaşında önemli bir unsur olduğunu söylemek yanlış olmaz. Kürtler, Türkmenler, Sünnilerin ve Arapların bir kısmı rejim karşısında ayaklananların temel niteliklerini oluşturmaktadır (Kıran 2013; Iglesias 2014: s.61-65).

Bu durum Arap Alevi'si veya Şii Arap (Nusayri) olan Hafız Esad döneminde devletin Nusayriler tarafından yönetilmesinin ve bu grubun ayrıcalıklı hale gelmesinin bir sonucudur (Dağ 2015: s.1,9). 2005 yılında Müslümanların, Hıristiyanların, Kürtlerin ve diğer muhalif grupların demokrasi talepleri doğrultusunda imzaladıkları "Şam Deklarasyonunun" Beşar Esad tarafından sert bir şekilde reddedilmesi savaşın rengini gösteren somut bir örnektir (Şen 2013: s.58). Ayrıca Suriye savaşını başlatan olayın Tunus'takine benzer şekilde Hasale'de bir Kürt'ün kendini yakması da işin etnik boyutunu gösteren bir diğer örneği oluşturmaktadır (Akçay & Çelenay 2012: s.397).

Nitekim 2016 yılı itibari ile savaşın bu özelliğinin ötesinde de gelişmelerin yaşandığını, Suriye'deki iç savaşın diğerlerinden oldukça farklı olduğunu da görmekteyiz. İktidar karşıtlarının birden fazla olduğu ve uluslararası bir boyut kazandığı bu savaş tek başına iç savaştan öte bir dış savaş özelliği de taşımaktadır. Esad Rejimi, Muhalifler, PYD/YPG/PKK ve IŞİD gibi grupların Rusya, Türkiye, Amerika ve İran başta olmak üzere pek çok ülke tarafından desteklendiği ve doğrudan müdahale ettiği bir savaşın yaşanması bu söylemi doğrulamaktadır (Stratejik Ortak 2016; Iglesias 2014: s.68). Hâlihazırda devam eden iç/dış savaşta da Mart 2016 verilerine göre tüm taraflardan toplam 283 bin kişinin hayatını kaybettiği belirtiliyor (DHA 2016).

Görülebileceği üzere Arap Baharı oldukça karmaşık ve içinden çıkılmaz bir durumken Suriye'de yaşananlar durumu daha da zorlaştırmaktadır. Kısacası klasik savaş teorilerinin ötesinde yeni bir anlayış ve teorik zeminle anlamlandırılması gereken Suriye savaşı (Malantowicz 2013: s.52-53), Suriye'yi ilgilendiren bir durum olmaktan çıkmış, komşu

Ülkelerin ve hatta dünya ülkelerinin bir sorunu haline gelmiştir. Son olarak söylenenlere paralel olarak, yüz binlerce insanın yaşamını yitirdiği, milyonlarca insanın da evlerinden edildiği Suriye Savaşının, Türkiye, Avrupa Birliği ve diğer batı ve bölge ülkelerinin dış politika konularının başında yer aldığı ifade edilebilir(Iglesias 2014).

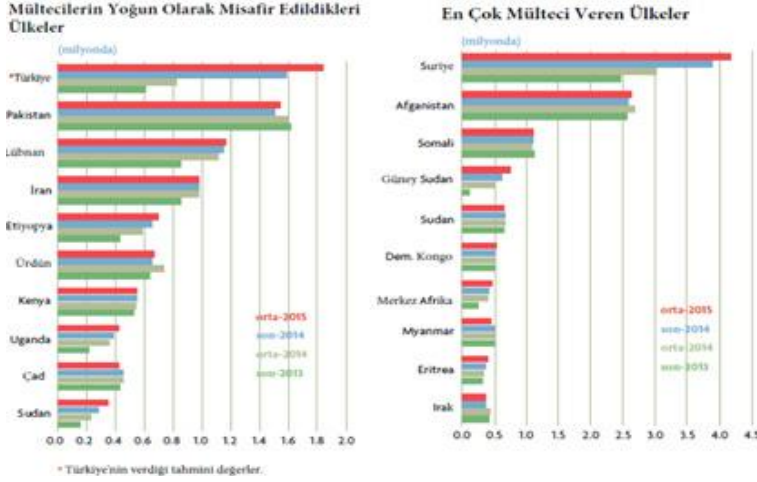
Türkiye ve Suriyeli Mlteçiler

Suriye savaşı başladıktan yaşanan kayıpları ve zorunlu gçleri daha önceki paragrafta belirtmiştik. Birleşmiş Milletler Mlteçiler Yüksek Komiserliğinin yayınladığı ve takip ettiği sayısal veriler de bunu doğrulamaktadır. Suriye 2015 yılı itibari ile dünya genelinde fazla mülteci veren ülke olan Afganistan'ı geçmiştir(UNHCR 2015: s.4). Yaşanan zorunlu gçler ağırlıklı olarak çatışmaların olduğu bölgelerden güvenli sayılan diğer bölgelere doğru gerçekleşmiş, ardından da Türkiye, Ürdün ve Lübnan gibi belli başlı komşu ülkelere gerçekleşmiştir(Yazgan vd. 2015: s.186; Fargues & Fandrich 2012: s.11).

Bu bağlamda Türkiye'ye, hareketliliklerin başladığı tarihten yaklaşık dört ay sonra (29 Nisan 2011) 252 kişilik ilk mülteci grubu giriş yapmıştır(Kap 2014: s.30). Güncel rakamların yanında oldukça önemsiz gibi duran bu rakamlar aslında Türkiye'nin mlteçiler³ konusunda uygulayacağı politikanın sinyallerini vermesi açısından oldukça önemlidir. Türkiye'nin beş yılı aşkın süredir uyguladığı "açık kapı politikası" bu uygulamaların başında gelmektedir(Dişişleri Bakanlığı 2016).

3 Mülteci kelimesi burada hukuki bir anlamda kullanılmamakta, savaş nedeniyle ülkelerinden zorunlu olarak g edenleri temsil etmektedir. Türkiye'nin uyguladığı politikalar bağlamında mülteci ve sığınmacı arasındaki hukuki ayırım bu noktada saklı tutulmakla beraber, mülteci ve sığınmacı eř anlamlı olarak kullanılmaktadır. İki kavram arasındaki ayırımın olduğu yerlerde bu fark gz önünde bulundurulacak ve gerekli bilgilendirme yapılacaktır.

Tablo 1: Mülteci Alan ve Veren Ülkeler

Kaynakça: UNHCR, 2015. UNHCR Mid-Year Trends 2015. UNHCR. Erişim: www.unhcr.org [E.T. 10.12.2016].

Herhangi özel bir şart belirtmeksizin (terör örgütü üyeleri dışında) ülkeye sığınan tüm mülteciler kabul edilmektedir. Ülke içerisinde çalışma izni de verilen Suriyeliler, isterlerse devletin sağladığı barınma merkezlerinde de yaşamlarını sürdürebilmektedir (Özden 2013: s.5). Aynı zamanda, ortaya çıkan bu politika, Türkiye'nin "geçiş veya göç veren ülke" olmanın yanında "göç alan" ülke olmasını da doğurmuştur. Yani Türkiye, göç ile ilgili hem akademik hem de politik alandaki çalışmalarına yeni bir boyut kazandırmak ve gerekli önlemleri almak durumunda kalmıştır (Ünal 2014: s.68).

Türkiye'deki Suriyelilerin sayısal verileri üzerinde durmadan önce, hukuki temelleri ele almakta fayda vardır. Birleşmiş Milletler'in 1951 yılındaki Mültecilerle ilgili sözleşmesinin tanımına göre mülteci durumunda olan Suriyelilerin, Türkiye'nin ilgili maddeye coğrafi şart koşarak, yalnızca Avrupa'dan gelenleri mülteci olarak kabul etmesi sonucunda, bu statüden hukuki olarak yararlanamamalarına neden olmuştur. Bunun yerine "sığınmacı" statüsü verilmiş ve gerekli düzenlemeler ve destekler hükümetlerin politikaları doğrultusunda şekillenmiştir (Ünal 2014: s.71; Kap 2014: s.32; İçduygu 2015: s.4-5).

Tablo 2: Yıllara Göre Suriyeli Sığınmacılar

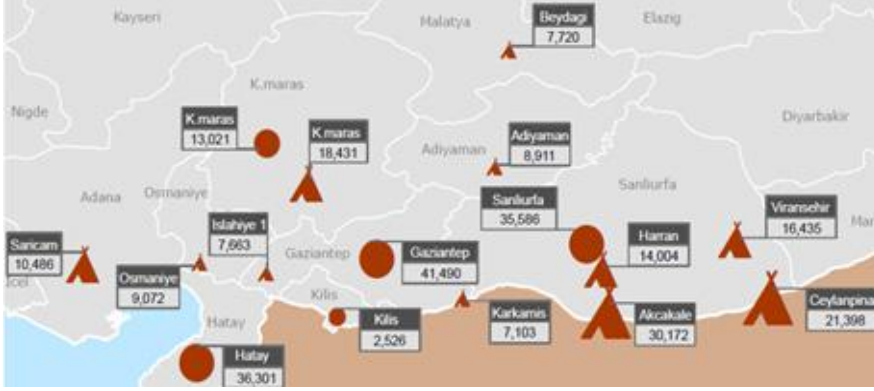

Kaynakça: Göç İdaresi, 2016. Geçici Koruma. www.goc.gov.tr. Erişim: http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713[E.T.10.12.2016].

Yukarıdaki tablodan da görüleceği üzere göçün başladığı tarihten Aralık 2016 tarihine kadar toplamda 2.783.617 kişi geçici sığınma başvurusunda bulunmuştur. Bunun dışında başvuru yapmadan kendi imkânları veya pasaportlarıyla Türkiye'ye girmiş olup kayıt altına alınamayanlar da mevcuttur. Türkiye devleti bilhassa Suriye sınır bölgelerinde olmak üzere 10 ilde 26 barınma merkezi oluşturmuştur. Suriyelilerin büyük bir çoğunluğu bu barınma merkezleri dışında yaşamlarını sürdürmektedir. Sayısal olarak 256.971 kişi barınma merkezlerinde, geriye kalan 2.521.907 kişi ise kendi olanakları ile ülke içerisinde yaşamakta, ancak Türkiye eğitim, sağlık ve gıda gibi konularda yardımcı olmaktadır (Göç İdaresi 2016). Dünya Gıda Programı ile birlikte Türkiye sadece gıda ve beslenme alanında kamp alanlarında 151,395 kişiye, kamp dışındaysa 128,924 kişiye toplamda 1,3 milyar dolarlık harcama yapılmış ve 178,5 milyon dolarlık gıda kartı yüklemesi yapılmıştır (WFP 2016)⁴

⁴ Verilen rakamlar farklı tarihlerde alındığından ve Suriyeli mültecilerin durumu hareketlilik arz ettiği için sayılar değişiklik gösterebilmektedir. Gerek AB'ye göç eden gerekse Suriye'de belli bölgelerin geri alınması bu sayılarda azalma oluşturacağı gibi, yeni göç dalgaları, doğumlar, ölümler, iadeler vb. bir takım etkenler de sayıların azalıp-

Şekil 2: Mültecilerin Yoğunlaştıkları Şehirler

Kaynakça: WFP, 2016. HighlightsTurkey. WFP. Erişim: www.wfp.org [E.T. 10.12.2016].

Yukarıdaki paragraflardan ve grafiklerden de anlaşılacağı üzere, Türkiye'deki Suriyeliler uluslararası bir boyut oluşturmaktadır. Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği ve Uluslararası Göç Örgütü pek çok kurum ve kuruluş Türkiye ile işbirliği içinde Suriyeli mülteciler konusunu yakından takip etmektedir. Kısacası Türkiye'de uygulanan politikalar bu tür örgütlerce yakından takip edilmektedir (Akgül et al. 2015: s.7). Avrupa Birliği uyum süreci bağlamında 4 Nisan 2013 tarihinde yürürlüğe giren ve şuan ki uygulamaların ana hukuki zeminini oluşturan "Yabancılar ve Uluslararası Koruma" kanunu da bu uluslararası boyutu göstermektedir (Kolukırık 2014: s.44). Bunun yanında "göçmen krizini" yakından takip eden Avrupa Birliği üç milyar avroluk bir yardımda bulunmayı vadetmiş ve bir kısmını da göndermiştir (AA 2016).

Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri ve Entegrasyonu

İlk kafileden bu yana milyonlarca insan Türkiye'ye giriş yapmış ve sınır bölgeleri ağırlıkta olmak üzere Türkiye'nin birçok iline dağılmışlardır. Üç milyona yakın nüfusun ülke coğrafyasına dağılmış olması, onların görünürlüğünü ve etkilerini azaltacağı düşünülse de sığınmacıların büyükşehirlerde ve sınırdaki küçük nüfuslu kentlerde yoğunlaşmaları bu durumu tersine çevirmektedir (Orhan & Gündoğar 2015: s.16). Ayrıca kaçak yollarla Avrupa'ya geçmek isteyen nüfusun kıyı ve batı bölgeleri ile diğer sınır bölgelerinde toplanmaları, işin içine sınır ve can güvenliği gibi konuları da katmaktadır (Kolukırık 2014: s.46; DHA 2015).

çoğalmasına neden olabilmektedir.

Milyonlarca insanın kısa bir süre zarfında Türkiye'ye gelmesi elbette ekonomik, toplumsal ve güvenlik gibi birçok konuda sıkıntılı bir süreci beraberinde getirmiştir(Altundeğer and Yılmaz 2016: s.294). Recep Tayyip Erdoğan'ın nispeten yakın bir tarihte yaptığı konuşma, Suriyeli mültecilerle ilgili Türkiye'nin tavrını ve yaptığı harcamaları özetlemektedir (R. T. Erdoğan 2016):

“Çünkü o bombalardan, o varil bombalarından kaçan insanlara, kapımızı kapamanın da bir zulüm olduğuna inandık ve kapılarımızı açtık. Şu anda onların her türlü gıda, giyecek, sağlık, eğitim gibi bütün sorunlarını biz çözüyoruz. Ama bakın yılda 3 milyar avro destek verme kararına varan AB, daha henüz buraya doğru dürüst bir desteği, yardımı *direkt olarak yapamamıştır. Biz millî bütçemize destek istemiyoruz. Biz buradaki Suriyeli ve Iraklı mültecilere bir destek istiyoruz. Ama ne yazık ki Batı hâlâ bu işin farkında değil ve bize bugüne kadar BM'den gelen destek 450 milyon dolardır. Yaptığımız resmî harcama 10 milyar doları aşmıştır. Bu gerçekleri bir defa görmeye mecburuz. Biz insani görevlerimizi yerine getirirken, bu insanların ihtiyaçlarını karşılarken asla bir kuruşun dahi hesabını yapmadık.*”

Devlet bütçesinden yapılan bu harcamanın (M. Erdoğan and Üniver 2015: s.37), Erdoğan'ın söylediği gibi bir insanlık vazifesi olarak görülmesi gerektiği gibi hem diplomatik açıdan hem de ileri zamanlardaki ekonomik getirisi açısından düşünüldüğünde telafi edilebilir veya makul kabul edilebilir. Ancak Suriyeli sığınmacıların neden olduğu diğer maliyetlerin ciddi devlet politikası gerektirdiği inkâr edilmez. Yüz binleri geçmeyen sınır şehirlerine gerçekleşen yüz binlerce ve daha fazlası göç hem alt-yapı yetmezliğine hem çarpık kentleşmeye hem de iç ve dış güvenlik sorunlarına neden olabilmektedir(Altundeğer and Yılmaz 2016: s.295).

Sınır bölgesinde yalnızca savaştan kaçan sivillerin değil, PKK, YPG, DAİŞ ve benzeri terör örgütlerinin de faaliyette bulunduğu düşünülürse, milyonlarca insanla birlikte bu terör örgütleri mensuplarının da giriş yapması pek muhtemeldir. Nitekim ülkenin çeşitli yerlerinde bombalama, canlı bomba ve silahlı saldırı gibi terör eylemlerini gerçekleştiren kişilerin bu yolla ülkeye girdikleri ifade edilmiştir(Ağır and Sezik 2015: s.109). Bunun yanında yerel düzeyde yaralama ve gasp gibi bireysel suçlarında gerçekleşiyor olması, Suriyeli sığınmacıların yoğunlaştıkları bölgelerde

yöre halkını tedirgin etmektedir (Sandal, Hançerkıran, and Tıraş 2016: s.480).

Gelir düzeyi düşük sığınmacıların, Gaziantep, Kilis ve Şanlıurfa gibi yerlerdeki çadır kentlerde veya dışında yoğunlaşmaları bu yöredeki ekonomik ve sosyal dengeleri yer halkın aleyhine dönüştürmektedir. Daha düşük ücretlere çalışmayı kabul etmeleri, çocuk işçiler, artan konut ihtiyacına paralel olarak artan kiralar, kaçakçılık ve yasadışı diğer işler bahsedilen olumsuzluklardan sayılabilir. Ayrıca kimi bölgelerde Sünni, Arap ve Türkmen kimlikleri etnik uyumu bozmakta, kültürel değerlerin çatışmasına sebep olmaktadır (Orhan and Gündoğar 2015: s.16-20).

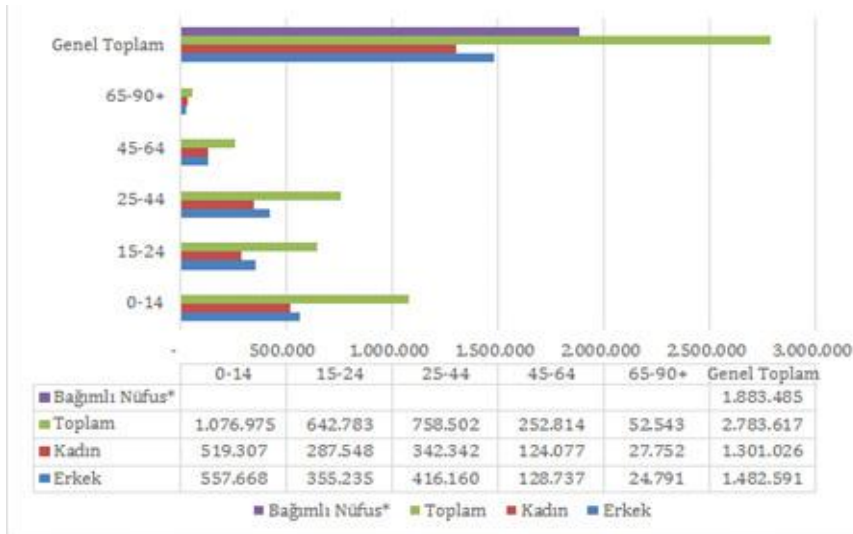
Nedenleri tartışılmakla beraber, farklı olana karşı gösterilen hoşnutsuzluk ve medyanın bu hoşnutsuzluğu daha da artıracak haberlere yer vermesi, Suriyeli sığınmacıların dışlanmasıyla ve suça itilmesiyle sonuçlandığı da ifade edilmektedir(Doğanay and Keneş 2016). Ulusal gazetelerin Suriyeli mültecilerle ilgili haberlerde kullandıkları metaforlar üzerinde söylem analizi yapan Keneş(2016) de “Metaforun Ayrımcı Hegemonyanın İnşasındaki Rolü: Suriyelilerin Haberleştirilmesinde Metafor Kullanımı” adlı çalışmasında, kullanılan kelimelerin ayrımcı bir dil ve algı oluşturduğunu ifade etmektedir. Bu anlamda “*Suriyeli mültecilerin başlı başına sayısal çokluğunu anlatmak için tercih edilen ‘dalga’, ‘akın’, sel, ‘yangın’ ve ‘patlama’ gibi metaforlar ile ülkenin mülteciler tarafından işgal edilmesi şeklinde bir felaket tablosu çizilmekte, bu metaforlar aracılığında ‘biz’in güvenliğinin tehlikede olduğu algısı yaratılmaktadır*”(Keneş 2016: s.261)” ifadeleri anlatmak istediğimiz durumu net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Göç ve mültecilerle ilgili yapılan anketler de toplumdaki olumsuz algıyı ortaya koymaktadır. Katılımcıların yarısından fazlası hükümetin sığınmacı politikasını onaylamamakta, yasal göçleri doğru bulmamakta, işsizliğin artmasında etkisinin olduğunu düşünmekte ve genel olarak sığınmacıların özelde ise ilk kuşak sığınmacıların entegrasyon problemi yaşadıklarını ifade etmektedir(Transatlantic Trends 2014; Ünal 2014). Muhalefet partilerinin ise benzer bir şekilde açık kapı politikasına ve göçmenlere karşı, şiddeti ve yönü değişse de genel itibari ile eleştirel bir tavır takındıkları görülmektedir(Devran and Özcan 2016).

Son zamanlarda gerekli düzenlemeler yapılırsa da (Dışişleri Bakanlığı 2016), göçlerin yaşandığı ilk birkaç yıl hükümetin gerekli önemleri

almakta tabiri caizse hazırlıksız yakalandığını söyleyebiliriz. Eğitim, sağlık, iş, barınma ve gıda gibi temel ihtiyaçların karşılanmasında yaşanan eksiklikler hem Suriyeli mültecileri hem de yöre halkının mağdur edilmesiyle sonuçlanmıştır. Özellikle temel ihtiyaçların karşılanamaması dolayısıyla kendi imkânlarıyla yaşam mücadelesi veren mültecilerin düşük ücretleri kabul etmesi, barınacak yer bulamayanların sokaklarda yaşaması ve para kazanamayanların illegal yollara başvurması bahsedilen olumsuz durumların kaynağını oluşturduğunu söylemek yanlış olmaz. Ayrıca savaşın yaşattığı fiziksel kayıpların yanında psikolojik travmalar da ihmal edilmemesi gereken önemli bir unsurdur. Kısacası yaşananlar iki tarafın(mülteci-yöre halkı) da birbirini olumsuz yönde etkilemesine neden olmuştur (Karaca and Doğan 2014: s.30-34; Özpınar, Çilingir ve Düşündere 2016: s.4; Reçber 2014 s.261-264).

Tablo 3: Suriyeli Mültecilerin Demografik Özellikleri

*Bağımlı nüfus hesaplanırken kültürel nedenlerle kadın nüfus da eklenmiştir.

Kaynakça: Göç İdaresi, 2016. Geçici Koruma. www.goc.gov.tr. Erişim: http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713 [E.T. 10.12.2016]. 'den düzenlenerek oluşturulmuştur. Veriler 1 Aralık 2016 tarihine dayanmaktadır.

“Ev sahibi” konumundaki halkla, “misafir(?)” mülteciler veya sığınmacılar arasında yaşanan ve bu ilişkiden doğan sorunlarla mücadele edilmesi

için politika yapımcılarının eyleme geçmeleri gerektiği çok açıktır. Gerçekleştirilmesi gereken politikalarından kast ettiğimiz elbette ki hem insani hem de ulusal ve uluslararası normlara uygun olarak bir entegrasyon sürecidir. Eğitim, sağlık, barınma gibi hizmetlerin yanında toplumla uyum sağlanması için hem sosyo-psikolojik hem de eğitimsel(özellikle dil eğitimi) desteklerin hükümetlerce hayata geçirilmesi oldukça önemlidir. Göçmenlerin belli psikolojik süreçlerden geçtiği ve süreçlerin ardından uyum sağlayıp sağlamamalarına bağlı olarak kalıp kalmama yönünde karar verdikleri bilinmektedir(Tunç 2015: s.33-34).

Suriyeli mültecilerin kalıp kalmamalarının Türkiye için önemli bir unsur olmasının nedeni elbette ki nüfus projeksiyonlarının gösterdiği doğal artış oranlarındaki düşüştür. Nitelikli, genç ve üretken bir nüfusun istihdam ve ekonomiye olumlu katkılar yapacağı bilinmektedir. Bundan dolayı Türkiye, nüfusun genç kalması için doğal nüfus artışlarını teşvik edici kamu politikaları hayata geçirmiş, ancak istenilen orana ulaşamamıştır. Bu açıdan Suriyeli mültecilerin toplumla uyumu sağlanarak, ülkede kalmaları uzun vadede Türkiye'nin avantajına olacaktır(Danış 2015). Yukarıda verilen tablodan da anlaşılacağı üzere hâlihazırdaki nüfusun büyük çoğunluğu üretken nüfus içerisinde yer almakta, 0-14 yaş arası çocuk nüfus ise büyük bir hızla artmaktadır. Bu durum uzun vadede ihtiyaç duyulacak olan genç nüfusun Suriyeli mültecilerle sağlanabileceği anlamına gelmektedir.

Nüfusun yalnızca nicelik olarak değil nitelik olarak da artırılması gerekmektedir. Dolayısıyla mülteci çocukların ve gençlerin eğitim almaları için gerekli alt yapının oluşturularak, hem niteliklerinin artırılması hem de entegrasyonlarının kolaylaştırılması yönünde politikalar hayata geçirilmelidir. Hükümetin geçici eğitim merkezlerinde ve devlet okullarında mülteci çocuklara yönelik eğitim faaliyetleri yürüttükleri bilinmektedir. Ancak bunların yeterli düzeyde olduğunu söyleyemeyiz. Eğitim çağında yaklaşık 700 bin çocuk olmasına karşın bunların yarısının dahi bu imkândan çeşitli sebeplerle yararlanamadıkları görülmektedir(ORSAM 2016: s.11).

Çocuk nüfusun yanında eğitimli ve üretken nüfus içerisinde yer alan Suriyelilerin de varlığı bilinmektedir. Nitelikli bir bireyin yetişmesinin yıllar alacağı ve binlerce liraya mâl olacağı akla getirilirse, yetişmiş-
eğitimli bireylerin ülkede tutulması oldukça önemlidir. Diş hekimisi ve doktor gibi yüksek düzeyde eğitim almış kişilerin de olduğu bu nitelikli

insanlar, mesleklerini icra etmelerine engel (vatandaşlık gibi) bir takım yasal engellerle karşılaşmaktadırlar(Çetin 2016). Çalışmalarına izin verilmekle(Dışişleri Bakanlığı 2016) beraber doktor, dış hekimi, hukukçu ve akademisyen gibi üst-düzey eğitim almış kişilerin kendi işyerlerini açmaları veya devlet kurumlarında çalışmaları için vatandaşlık almaları ve diploma denkliklerini saydırmaları gerekmektedir(Çetin 2016).

Aslında anlattığımız neredeyse tüm sorunların (toplumsal ve kültürel sorunlar dışında tutulabilir) yasal düzenlemelerle ilgili olduğunu ifade edebiliriz. Daha önceki paragraflarda Türkiye'nin, Suriyeli göçmenlerle ilgili yasal tutumunun "mülteciler" kapsamında değil, "sığınmacılar" kapsamında değerlendirdiğini belirtmiştik. Dolayısıyla bu durum uluslararası anlamıyla mülteci olan Suriyelilerin, uluslararası hukuktan gelen temel haklarının hükümet eliyle ve inisiyatifiyle verilmesi sonucunu doğurmuştur(Tunç 2015: s.40). Hükümetin kontrolünde bir hak değil imkân olarak, toplumun kaygılarına göre aşamalı bir şekilde verilmesinin toplumsal ve ekonomik krizi önlediği yönünde değerlendirmeler de mevcuttur(Akçiçek 2015).

Zamanında ve kontrollü bir şekilde gerçekleştirilmesi gereken uygulamaların gecikmesi de bahsedilen "mülteci-sığınmacı" ayırımından kaynaklanmaktadır. Örneğin 15 Ocak 2016 tarihine kadar Suriyelilerin sigortalı işlerde, resmi olarak çalışması mümkün değildi (Dışişleri Bakanlığı 2016; Özpınar, Çilingir, and Düşündere 2016: s.2). İlk göçün 2011 yılında yapıldığını hatırlarsak, mültecilik hukukunun ana gerekliliklerinden olan çalışma hakkı oldukça geç bir tarihte verilmiştir. Bunun yanında yine mültecilerin temel haklarından olan vatandaşlığın ise iç ve dış nedenlerden dolayı askıda bekletildiği görülmektedir(Çetin 2016).

Vatandaşlık sorunu çözülmemiş olmasına ve çalışma izninin geç bir tarihte verilmiş olmasına karşın, nitelikli nüfusu yerinde tutması açısından Avrupa Birliği ile imzalanan 18 Mart 2016 tarihli geri kabul anlaşması oldukça önemlidir. Bu sayede yaşanan sorunlardan kaynaklı nitelikli iş gücünün Avrupa'ya yönelmesinin önü kesilmiştir (Özpınar, Çilingir, and Düşündere 2016: s.2). Ancak hem Avrupa'nın Türkiye'den daha stratejik davranması hem de Türkiye'nin bu potansiyeli görememesi nedeniyle birçok yetişmiş, nitelikli iş gücü Avrupa'ya iltica etmiştir(Çetingüleç 2016).

Saim Tut'un kaleme aldığı "Suriyeli 'beyin' göçünü yönetememek ve 'bulaşıkları iyi yıka mühendis!'" adlı yazı bu konuyu oldukça iyi açıklamaktadır(2015):

"Şam Üniversitesi, 1903 yılında Osmanlı İmparatorluğu döneminde kurulan ve tüm dünyanın kalitesini kabul ettiği, bizim İstanbul Üniversitesi dengi bir eğitim kurumudur. Kalamon Üniversitesi ise, bu üniversitenin İngilizce tedrisat yapan versiyonu olarak kabul edilir tüm dünyada. En son bu üniversiteden mezun eczacı bir gence, tanıdığım vicdanlı bir lokanta sahibi arkadaşımın yanında komilik işi bulmuştum. Çünkü YÖK esasen denkliğini kabul ettiği halde şu an bir ilişki kurulmadığı için bu eğitilmiş gençleri Türkiye'de eczacı, mühendis, dış doktoru, doktor, atom mühendisi, biyolog, kimyager vs. olarak tanımıyor."

Nitelikli iş gücünün yanında sermaye aktarımı da Suriyeliler mülteciler konusu işlenirken bahsedilmesi gereken bir unsurdur. Gaziantep, Adana, Şanlıurfa ve Kilis gibi yoğun olarak buldukları yerlerde enflasyonu yükselttikleri ifade edilmekle beraber(Üstün 2016: s.5) Suriyeli yatırımcıların sermayelerini bu bölgelere taşıyarak, kentin ve ülkenin kalkınmasına katkıda buldukları da belirtilmektedir. Bu durum hem göç alan kentlerin üretim miktarının belirgin oranda artmasından hem de açılan şirket sayılarından açıkça anlaşılmaktadır(M. Erdoğan and Üniver 2015: s.53; ORSAM 2016: s.13; Sönmez and Mete 2015: s.240).

Yaygın bir algının aksine istihdam verileri üzerinden yapılan araştırmalar Suriyeli göçmenlerin işsizlik oranlarını yükseltmediği aksine yoğunlaştıkları illerde bu oranı düşürdüğü gözlemlenmiştir. Çelişkili gibi görünse de bir önceki paragrafta anlatıldığı üzere Suriyelilerin sermayelerini taşıyarak yeni iş yerleri açtığı ve istihdam olanaklarını arttırdığı bilinmektedir. Ayrıca tüketici konumunda da olan Suriyeliler ekonomik hayatın canlanmasını sağlayarak üretim miktarının ve dolayısıyla bu alanlarda iş gücü ihtiyacının yükselmesine sonucunu doğurmuştur(M. Erdoğan and Üniver 2015: s.45). Bir diğer genel kanının zıddı olarak Türkiye'nin sadece nitelikli iş gücüne değil tekstil, sanayi ve inşaat gibi sektörlerde çalıştırılmak üzere vasıfsız iş gücüne de ihtiyacı vardır. Zira eğitim seviyesi yükseldikçe Türkiye ekonomisinin omurgasını oluşturan bu alanlarda iş gücü talebi karşılanamamaktadır(Üstün 2016: s.6).

Sonuç ve Öneriler

Yakın tarihimiz içinde sıkıntılı ve sancılı bir sürece neden olan Suriyeli mülteciler sorunu, bütüncül entegrasyonun sağlanmasıyla uzun vadede olumlu gelişmelere neden olacağı söylenebilir. Olaya sadece Suriyelilerin temel ihtiyaçların karşılanması şeklinde geçici bir durum olarak değil, ileriye dönük siyasi, sosyal ve ekonomik boyutu olan bir uyum sorunu olarak bakılması ve politikaların buna göre şekillendirilmesi gerekmektedir. Yani yerinden edilmiş ve zorunlu olarak Türkiye'ye göç etmiş Suriyelilerin, ülkemize kalıcı olarak yerleşmelerinin bütüncül entegrasyon süreci ile mümkün olduğunu ifade edilebilir.

Hükümet, Suriyeli mülteciler sorununa günlük siyasi hesapların dışında yaklaşmalı ve bu gerçekliğe sadece insani açıdan bakmamalıdır. Ayrıca muhalefet partilerinin Suriyeli mülteciler sorunundaki hassasiyetleri de dikkate alınarak, bu konuya, devletin geleceği sorunu olarak bakmaları sağlanmalıdır. Türk toplumu Suriyeli mültecilere karşı bugüne kadar, (bir takım gerilimler olsa da) sayıları düşünülünce, oldukça müsamahakâr davranmıştır. Ancak bundan sonraki süreçte, halk Suriyelilere sağlanacak haklar ve hizmetler konusunda yeteri kadar bilgilendirilmelidir. Bunun yanında Suriyeliler ile birlikte yaşama kültürü oluşturabilmesi konusunda toplum hem desteklenmeli hem de bilgilendirilmelidir.

Türkiye, mülteciler için kalıcı mesken değil, güzergâh olarak kullanılan ülke olduğu algısına ve alışkanlığına, bulunduğu konum itibarıyla göç akınlarına uğrama ve bunun doğuracağı ekonomik külfet endişelerine son vermelidir. Bu doğrultuda "coğrafi" şerh ve Suriyeliler için çıkarılan geçici koruma statüsü ve yönetmeliği kaldırılmalıdır. Her türlü devlet **imkânı** karşılanmak üzere kendilerine verilen 'misafir' konumu yerine **haklar** sağlayan 'mülteci' statüsü verilmelidir. Verilecek olan statünün, belli bir süre ve şart sonrasında, Türk vatandaşlığına geçişi mümkün hale getirilmelidir. Kısacası sosyal, kültürel ve ekonomik entegrasyonun sağlanmasının ardından Türk vatandaşlarıyla eşit şartlarda faydalanmalarının önü açılmalıdır.

Beşyılı aşkın bir süredir yaşamaya ve bir hayat kurmaya çalışan Suriyelilere istedikleri mesleklerde çalışmalarının önü açılarak, kendi geçimlerini sağlamalarına imkân tanınmalıdır. Her ne kadar Ocak 2016 tarihinde çalışma izni verilmişse de bu izin tüm alanları kapsamamaktadır. Bu anlamda Türk vatandaşlarıyla eşit düzeyde çalışma izni verilmesi onların

emek sömürüsüne son verecek, Suriyeli çalıştıran ve çalıştırmayan firmalar arası haksız rekabet önlenecek, ayrıca kalifiye Suriyeli beyin göçünün önüne geçilmiş olunacaktır.

Suriye'deki üniversitelere ulaşamadığı için verilmeyen diploma denklikleri, savaş ortamının neden olduğu olağanüstü durum göz önüne alınarak bir an önce verilmelidir. Özellikle doktor, öğretmen, hemşire gibi profesyonel meslek sahiplerinin Türkiye'de de mesleklerini devam ettirebilmeleri için ara geçiş programları ve meslek ruhsatı edinmeleri için ayrıca programlar yürütülmelidir.

Hem Birleşmiş Milletler Cenevre Sözleşmesine hem de AB mevzuatına uygun göçmen, mülteci ve vatandaşlık kanunu çıkarılmalıdır. Bu kanun ve çıkarılacak ilgili yönetmelikler kurulacak bir bakanlıkla uygulanmalıdır. Yetişkinler için yaygın Türkçe eğitim kursları açılabilmesi gibi çocukların Türkçe müfredatlı eğitime kazandırılması gereklidir. Çocukların alacağı eğitimin dil ve müfredatı için özel bir çalışma yapılması gerekmektedir.

Tüm bu şartların sağlanması durumunda hem Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu üretken iş gücü sağlanmış olacak hem de Suriyelilerin yerel ve ulusal düzeyde neden oldukları maliyetler en aza indirilecektir. Aksi halde Türkiye bir geçiş ülkesi durumundan çıkamayacak ve eline geçen bu fırsatı kaçırmış olacaktır. Ancak şunu hemen belirtmekte fayda var; önerilerimizin, Suriyeliler için yapılan hükümet harcamalarının bir bedeli olarak değerlendirilmemesi gerekir. Bizim burada önerdiklerimiz hem Türkiye'nin hem de Suriyelilerin çıkarına hizmet eden bir niteliktedir. Zira Türkiye'de, aynı kültürel geçmişe ve dine sahip toplumlar olmamıza rağmen bir takım sıkıntılar yaşanmışsa, Avrupa'da yaşanacak problemlerin daha büyük olacağını söyleyebiliriz.

Kaynakça

- AA. 2016. "AB Suriyeli Mülteciler İçin 740 Milyon Euro Gönderdi." www.ntv.com.tr.
<http://www.ntv.com.tr/dunya/ab-suriyeli-multeciler-icin-740-milyon-euro-gonderdi,erUvOLB1QUqmGtPEmMVAfQ> (December 10, 2016).
- Ağır, Osman, and Murat Sezik. 2015. "Suriye'den Türkiye'ye Yaşanan Göç Dalgasından Kaynaklanan Güvenlik Sorunları." *Birey ve Toplum* 5(9): 95-124.
- Akçay, Ekrem Yaşar, and Ömer Engin Çelenay. 2012. "Orta Doğu'daki Domino Etkisi: Suriye Örneği." In *Uluslararası Orta Doğu Kongresi*, eds. Hasret Çomak, İtir Aladağ Görentaş, and Derya Özveri. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 388-402.

- Akçiçek, Arda. 2015. "Türkiye'deki Suriyelilerin Toplumsal ve Ekonomik Uyumu." *Liberal Düşünce* Güz(80). www.hurfikirler.com.
- Akgül, Arif, Alican Kaptı, and Oğuzhan Ömer Demir. 2015. "Göç ve Kamu Politikaları: Suriye Krizi Üzerine Bir Analiz." *The GLOBAL A Journal of Policy and Strategy* 1(2): 1-22.
- Altundegler, Nurettin, and M. Ertugrul Yilmaz. 2016. "İç Savaştan Bölgesel İstikrarsızlığa: Suriye Krizinin Türkiye'ye Faturası." *Süleyman Demirel Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi* 21(1): 289-301.
- Çağlayan, Savaş. 2006. "Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi." *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)* Güz(17): 67-91.
- Çetin, Tan. 2016. "Türkiye'deki Suriyeliler'in Umudu Vatandaşlıkta." *Amerikanın Sesi*. <http://www.amerikaninsesi.com/a/turkiye-deki-suriyeliler-in-umudu-vatandaaslikta/3528285.html> (December 11, 2016).
- Çetingöleç, Mehmet. 2016. "Türkiye 5 Yıl Sonra Nitelikli Mültecileri 'kaptırmamaya' Karar Verdi!" *Al-Monitor*. <http://www.al-monitor.com/pulse/tr/originals/2016/01/turkey-syrian-refugees-granted-right-to-work.html#ixzz4SZ8fbgyQ> (December 11, 2016).
- Dağ, Ahmet Emin. 2015. *Suriye: Küresel ve Bölgesel Kaostan Beslenen İç Savaş*. İstanbul. <http://www.ihhakademi.com/wp-content/uploads/2015/07/Suriye-Kuresel-ve-bolgesel-ka-ostan-beslenen-ic-savas.pdf>.
- Danış, Didem. 2015. "Genç Nüfustan Yaşlanan Nüfusa: Türkiye'nin Demografik Geleceği." *Aljazeera Turk*. <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/genç-nufustan-yaslanan-nufusa-turkiyenin-demografik-gelecegi> (December 11, 2016).
- Devran, Yusuf, and Ömer Faruk Özcan. 2016. "Söylemlerin Dilinden Suriye Sorunu." *Marmara İletişim Dergisi* (25): 35-52.
- DHA. 2015. "İzmir'de Sayıları Artan Suriyeliler'in Dramı Yürek Burktu." www.aksam.com.tr. <http://www.aksam.com.tr/yasam/izmirde-sayilari-artan-suriyelilerin-drami-yurek-burktu/haber-426986> (December 10, 2016).
- . 2016. "Suriye İç Savaşında 283 Bin Kişi Öldü." [www.ntv.com.tr](http://www.ntv.com.tr/dunya/suriye-ic-savasinda-283-bin-kisi-oldu,ZaQmqBSgbEWX5MVFHG0Y9A). <http://www.ntv.com.tr/dunya/suriye-ic-savasinda-283-bin-kisi-oldu,ZaQmqBSgbEWX5MVFHG0Y9A> (December 9, 2016).
- Dışişleri Bakanlığı. 2016. "No: 83, 3 Nisan 2016, Türkiye'nin Bazı Suriyelileri Zorla Ülkelerine Geri Gönderdiği İddiaları Hk." www.mfa.gov.tr. http://www.mfa.gov.tr/no_-83_-3-nisan-2016_-turkiye_nin-bazi-suriyelileri-zorla-ulkelerine-geri-gonderdigi-iddialari-hk_.tr.mfa (December 10, 2016).
- Doğanay, Ülkü, and Hatice Çoban Keneş. 2016. "Yazılı Basında Suriyeli 'Mülteciler': Ayrımcı

- Söylemlerin Rasyonel ve Duygusal Gerekçelerinin İnşası." *Mülkiye Dergisi* 40(1): 143-84.
- Erdoğan, Murat, and Can Üniver. 2015. *Türk İş Dünyasının Türkiye'deki Suriyeliler Konusundaki Görüş, Beklenti ve Önerileri*. Ankara: Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu.
- Erdoğan, Recep Tayyip. 2016. "'Suriye'de Tüm Kırmızı Çizgilerin Aşılmasına Rağmen Bir Adım Atılmadı.'" www.tccb.gov.tr. <https://ziyaret.tccb.gov.tr/haberler/410/43922/suriyede-tum-kirmizi-cizgilerin-asilmasina-ragmen-bir-adim-atilmadi.html> (December 10, 2016).
- Fargues, Philippe, and Christine Fandrich. 2012. *Migration after the Arab Spring*. Florence.
- Göç İdaresi. 2016. "Geçici Koruma." www.goc.gov.tr. http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713 (December 10, 2016).
- Greenwood, Michael J. 1975. "Research on Internal Migration in the United States: A Survey." *Journal of Economic Literature* 13(2): 397-433.
- . 1985. "Human Migration: Theory, Models, and Empirical Studies." *Journal of Regional Science* 25(4): 521-44.
- Güllüpnar, Fuat. 2012. "Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme." *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi* Nisan-Eylül(4): 53-85.
- Hein, Jeremy. 1993. "Refugees, Immigrants, and the State." *Annual Review of Sociology* 19: 43-59.
- Hoerder, Dirk. 2016. "From Immigration to Migration Systems: New Concepts in Migration History." *OAH Magazine of History* 14(1): 5-11.
- Hofheinz, Albrecht. 2008. "Arap Dünyasında İnternet: Siyasi Liberalleşme İçin Oyun Alanı." *Uluslararası İlişkiler* 4(16): 79-96.
- İçduygu, Ahmet. 2015. *Syrian Refugees in Turkey: The Long Road Ahead*. Washington.
- Iglesias, Mario Laborie. 2014. "Syria: War, Sectarianism and Chaos." In *Geopolitical Overview of Conflicts 2013*, Madrid: Spanish Ministry of Defence, 57-94. <http://publicacionesoficiales.boe.es>.
- İHH. 2014. "18 Aralık 2010: Arap Baharının Başlangıcı." www.ihh.org.tr. <https://www.ihh.org.tr/haber/18-aralik-2010-arap-baharinin-baslangici-1975> (December 9, 2016).
- Joffé, George. 2011. "The Arab Spring in North Africa: Origins and Prospects." *The Journal of North African Studies* 16(4): 507-32.

- Kap, Derya. 2014. "Suriyeli Mülteciler: Türkiye'nin Müstakbel Vatandaşları." *Akademik Perspektif* (Aralık): 30-35.
- Karaca, Servet, and Uğur Doğan. 2014. *Suriyeli Göçmenlerin Sorunları Çalıştayı Sonuç Raporu*. Mersin.
- Keneş, Hatice Çoban. 2016. "Metaforun Ayrımcı Hegemonyanın İnşasındaki Rolü: Suriyelilerin Haberleştirilmesinde Metafor Kullanımı." *Gaziantep University Journal of Social Sciences* 15(2): 253-80.
- Kıran, Abdullah. 2013. "The Arab Spring and the Chance of Democratic Transformation in Syria." *ANEMON* 1(1): 17-33.
- Kolukırık, Suat. 2014. "Uluslararası Göç ve Türkiye: Yerel Uygulamalar ve Görünümler." *Zeitschrift für die Welt der Türken* 6(2): 37-53.
- Kurtuluş, Berrak. 2000. "Uluslararası Göç Odağı: Orta Doğu." *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası* 50(1-4): 11-18.
- Lee, Everett S. 1966. "A THEORY OF MIGRATION." *Demography* 3(1): 47-57.
- Malantowicz, Artur. 2013. "Civil War in Syria and the 'New Wars' Debate." *Amsterdam Law Forum* 5(3): 52-60.
- Massey, Douglas S. et al. 2014. "Uluslararası Göç Kuramlarının Bir Değerlendirmesi." *Göç Dergisi* 1(1): 11-46.
- . 2016. "Göç Kuramlarında Kayıp Halka." *Göç Dergisi* 3(2): 279-99.
- Mustafa, Doha Samir. 2011. "Arab Spring Uprisings: Revolutionary Patterns and Theoretical Explanations Arap." *Akademik İncelemeler Dergisi* 6(2): 41-62.
- Oğuzlu, Tarık. 2011. "Arap Baharı ve Yansımaları." *Ortadoğu Analiz* 3(36): 8-16.
- Orhan, Oytun, and Sabiha Senyücel Gündoğar. 2015. *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri*. Ankara.
- ORSAM. 2016. *Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler: Uzun Vadeli Entegrasyon İçin Fırsatlar ve Zorluklar*. Ankara.
- Özden, Şenay. 2013. *Syrian Refugees in Turkey*. Florence.
- Özpınar, Esra, Yasemin Satır Çilingir, and Ayşegül Taşöz Düşündere. 2016. *Türkiye'deki Suriyeliler: İşsizlik ve Sosyal Uyum*. www.tepav.org.tr.
- Portes, Alejandro. 1997. "Immigration Theory for a New Century: Some Problems and

- Opportunities." *The International Migration Review* 31(4): 799–825.
- Ravenstein, E. G. 1885. "The Laws of Migration." *Journal of the Statistical Society of London* 48(2): 167–235.
- . 1889. "The Laws of Migration." *Journal of the Royal Statistical Society* 52(2): 241–305.
- Reçber, Sercan. 2014. "Hayatın Yok Yerindekiler: Mülteciler ve Sığınmacılar." In *VI. Sosyal İnsan Hakları Ulusal Sempozyumu*, ed. Mesut Gülmez. İstanbul: Türkiye Petrol Kimya Lastik İşçileri Sendikası Yayını, 247–68.
- Rystad, Göran. 1992. "Immigration History and the Future of International Migration." *International Migration Review* 26(4): 1168–99. <http://www.jstor.org/stable/2546879>.
- Sandal, Ersin Kaya, Mesut Hançerkıran, and Mehmet Tıraş. 2016. "Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler ve Gaziantep İlindeki Yansımaları." *Gaziantep University Journal of Social Sciences* 15(2): 461–83.
- Sönmez, Mehmet Emin, and Mustafa Mete. 2015. "Türkiye'deki Suriyeli Göçmenlerin Profili ile İnsan Kaynağının Belirlenmesi ve Türkiye Ekonomisine Olası Etkileri." In *Coğrafyacılar Derneği Uluslararası Kongresi*, Ankara: Coğrafyacılar Derneği, 234–41.
- Stratejik Ortak. 2016. "Suriye Son Durum Haritası (Eylül 2016)." www.stratejikortak.com. <http://www.stratejikortak.com/2016/09/suriye-son-durum-eylul.html> (December 9, 2016).
- Şen, Yağmur. 2013. "Suriye'de Arap Baharı." *Yasama Dergisi* (26): 54–79.
- Tanrıverdi, Nebahat. 2011. "Tunus'ta Halk Ayaklanması: Nedenleri ve Etkileri." *Ortadoğu Analiz* 3(26): 27–33.
- Transatlantic Trends. 2014. "Transatlantik Eğilimler 2014: Temel Bulgular 2014." <http://trends.gmfus.org>. <http://trends.gmfus.org/transatlantic-trends/> (December 11, 2016).
- Tunç, Ayşe Şebnem. 2015. "Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme." *Tesam Akademi Dergisi* 2(2): 29–63.
- Tut, Saim. 2015. "Suriyeli 'beyin' Göçünü Yönetememek ve 'bulaşıkları İyi Yıka Mühendis!'" *Diriliş Postası*. <http://dirilispostasi.com/a-2373-suriyeli-beyin-gocunu-yonetememek-ve-bulasiklari-iyi-yika-muhendis.html> (December 11, 2016).
- UNHCR. 2015. "UNHCR Mid-Year Trends 2015." *UNHCR*. www.unhcr.org (December 10, 2016).

Ünal, Serdar. 2014. "Türkiye'nin Beklenmedik Konukları: 'Öteki' Bağlamında Yabancı Göçmen ve Mülteci Deneyimi." *Zeitschrift für die Welt der Türken* 6(3): 65-89.

Üstün, Nazlı. 2016. *Suriyelilerin Türk İşgücü Piyasasına Entegrasyonu: Sorunlar-Öneriler*. Konya.

WFP. 2016. "HighlightsTurkey." *www.wfp.org*. *www.wfp.org* (December 10, 2016).

Yaldız, Fırat. 2014. "Uluslararası Göç ve Diaspora İle İlişkili Kavramlar." *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 3(2): 382-403.

Yazgan, Pınar, Deniz Eroğlu Utku, and İbrahim Sirkeci. 2015. "Syrian Crisis and Migration." *Migration Letters* 12(3): 181-92.

Zolberg, Aristide R. 1989. "The Next Waves : Migration Theory for a Changing World." *The International Migration Review* 23(3): 403-30.

